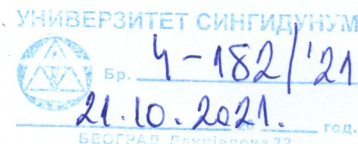


**VEĆU DEPARTMANA ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE I
MEĐUNARODNJU SARADNJU UNIVERZITETA SINGIDUNUM,
BEOGRAD**

Na osnovu odluke Veća Departmana za posleddiplomske studije Univerziteta Singidunum iz Beograda broj 4 - 121/2020 od 20.07.2020. određeni smo u Komisiju za ocenu doktorske disertacije kandidata **Dejan Bugarina-master**, pod naslovom „**POTENCIJALI KULTURNO-ISTORIJSKOG I PRIVREDNOG NASLEĐA ZA RAZVOJ INDUSTRIJSKOG TURIZMA TIMOČKOG REGIONA**“ o čemu podnosimo sledeći

IZVEŠTAJ



1. Osnovni podaci o kandidatu

Kandidat Dejan Bugarin je rođen 11.09.1988 godine u Boru gde je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao 2013. na Ekonomskom fakultetu u Novom Sadu, smer Trgovina sa prosečnom ocenom 8,09. Master studije završio 2015. Godine na Ekonomskom fakultetu u Novom Sadu na temi „Moralne dileme u procesu pregovaranja sa Nemačkom“ sa prosečnom ocenom 8,86.

Od 2016. godine zaposlen je u Institutu za rudarstvo i metalurgiju u Beogradu kao saradnik na tehno ekonomskoj oceni vodećih projekata u Srbiji i regionu.

Upisao doktorske studije na smeru Menadžment u turizmu 2016. godine

Prosečna ocena na doktorskim studijama 9,60

- Obuka iz softverskog paketa COMFAR za izradu tehno ekonomske ocene projekta u Beču 2017.godine –Austria
- Završena obuka iz oblasti preduzetništva u sklopu Privredne komore koja je u maju 2018. godine u Beogradu organizovala poslovna škola Richard Ivei iz Kanade

Govori i piše engleski jezik (konverzijski nivo znanja) kao i nemački jezik (osnovni nivo)

Objavljeni radovi

1	POTENTIALS OF CULTURAL-HISTORICAL AND TOURISM HERITAGE FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE TIMOK REGION*,Dejan Bugarin,Sanja Krsmanović Veličković, Miloš Tucović-Serbian Journal of Management Bor. ISSN 2217-7159, ZDB-ID 2634104-9. - Vol. 16.2021, 1, p. 201-212 (M24)
2	SELECTION THE RATIONAL MODEL OF TRANSPORT TRUCK BY THE SELECTIVE COAL MINING AT THE OPEN PIT GACKO ,Nikola Stanić, Saša Stepanović, Dejan Bugarin, Miljan Gomilanović - Mining and Metallurgy Engineering Bor br.1-2 2017. (M 24)
3	SELECTION THE OPTIMAL DEVELOPMENT OPTIONS OF MINING OPERATIONS IN THE GACKO COAL BASIN,Saša Stepanović, Nikola Stanić, Dejan Bugarin, Miljan Gomilanović - Mining and Metallurgy Engineering Bor br.3-4 2017. (M 24)
4	SELECTION THE MOST FAVORABLE PUMP TYPE AND CONFIGURATION OF PUMP SYSTEMS AT THE OPEN PIT GRAČANICA – GACKO ,Saša Stepanović, Radmilo Rajković, Nikola Stanić, Dejan Bugarin, - Mining and Metallurgy Engineering Bor br.3-4 2017. (M 24)
5	EXAMPLES AND EXPERIENCES OF THE MINING TOURISM AND POSSIBILITY OF THEIR APPLICATION IN SERBIA , Dejan Bugarin, Nikola Stanić - 50th INTERNATIONAL OCTOBER CONFERENCE on Mining and Metallurgy October 2018
6	LABORATORY TESTING THE GRINDABILITY OF CARBONATE MINERAL RAW MATERIAL OF THE SITE SPASINA BRDJANI – LIMESTONE SAMPLES,

	M24, C. Petrović, I. Jovanović, D. Bugarin, S. Magdalinović, Mining and Metallurgy Engineering Bor, Mining and Metallurgy Engineering Bor, pp. 41 - 46, doi: -1259360-, 2016.
7	EXAMPLES AND EXPERIENCES OF THE MINING TOURISM AND POSSIBILITY OF THEIR APPLICATION IN SERBIA, The 50th International October Conference on Mining and Metallurgy , MINING AND METALLURGY INSTITUTE BOR, M33, Dejan Bugarin, Nikola Stanić, no. 50, pp. 39 - 42, isbn: 978-86-7827-050-5, Bor, 30. Sep - 3. Oct, 2018
8	Resursi i perspektive razvoja industrijskog i rudarskog turizma u Srbiji [1] Muhi Bela, Bugarin Dejan, Miloradić Jova Poslovna ekonomija, vol. 12, br. 2, str. 141-156, 2018(M52)

Doktorska disertacija Dejana Bugarina-master urađena je na 145 strana od čega je: 127 strana pisanog teksta, prilog 5 strana i 4 strane pregled tabela, grafikona i slika u okviru koga su prikazane 18 tabela, 44 grafikona, i 31 slike; 9 strana spisak literature (69 bibliografskih jedinica, od čega 41 knjige, časopisa, naučni članci i 28 internet izvora).

Doktorska disertacija kandidata Dejan Bugarina-master prošla je proveru softvera za ustanovljavanje preklapanja/plagijarizma (iThenticate: Plagiarism Detection Software). Ukupan procentualni iznos zapaženih preklapanja iznosi 6% disertacije. Svaka jedinica primarnih izvora, naznačenih kao potencijalni izvor prilikom provere plagijarizma, iznosi manje od 1% u ukupnom radu. Najveći broj uočenih preklapanja, odnosi se na reference navedene u fusnotama koje je kandidat koristio prilikom navođenja izvora za prikazane tvrdnje i citate u disertaciji. Preostali deo preklapanja odnosi se na periodične reči i izraze koji su opšte prihvaćeni i koriste se u svakodnevnoj komunikaciji i akademskom pisanju u različitim oblastima pa se stoga ne mogu smatrati plagijarizmom kao i adekvatno navedene preuzete delove iz drugih izvora literature, obeležene navodnicima i fusnotama koje ukazuju na originalni rad iz kog su delovi citirani. Deo disertacije koji se odnosi na istraživanje i analizu rezultata nema preklapanja koja se mogu smatrati plagijarizmom što ukazuje na originalnost samog istraživanja.

2. Predmet i cilj doktorske disertacije

Predmet istraživanja-ove doktorske disertacije je potencijal kulturno istorijskog i rudarskog nasleđa Timočkog regiona s aspekta razvoja industrijskog turizma kao specifičnog oblika turizma i njegovo integrisanje u turističku ponudu Istočne Srbije. Na osnovu definisanog predmeta (industrijski turizam) osnovni problem istraživanja je povezivanje različitih oblika industrijskog turizma sa postojećim prirodnim atrakcijama, kao i ekonomskim, kulturnim i socijalnim uslovima područja Timočkog regiona. Struktura industrijskog turizma podrazumeva relativno stabilnu celinu elemenata i odnosa u njemu (turisti, turistički radnici, informatori turističkog javnog mnjenja), organizacije i institucije (turističke agencije i preduzeća, turističke objekte i centre, službe usluga i obuka), ali i turističke kulturne vrednosti: saznanja, znanja, norme, pravila, zakone i propise, ponašanje, tj. sistem vrednosti). Tako se pred naukom o turizmu postavljaju zadaci i problemi da utvrdi celinu industrijskog turizma kao sistema, dijalektičku vezu između elemenata strukture, vezu između strukture industrijskog turizma i ostalih relevantnih struktura u društvu (ekonomske, političke, kulturne, obrazovne, zdravstvene itd.), a posebno da utvrdi razvojne faze industrijskog turizma. Ovi globalni zadaci su ujedno i izvor problema koje treba rešiti.

Nesporni osamostaljeni put i razvoj industrijskog turizma, podrazumeva njegove unutrašnje zakonitosti funkcionisanja i razvoja, specifične funkcije, društvene uloge i vrednosti, samodovoljnost na mikro (lokalnom) nivou i na makro (međunarodnom) nivou. Ova samostalnost industrijskog turizma kao segmenta društva ujedno znači da je on i integralni deo društva i njegove strukture, kretanja i razvitka, ali i da se prevashodno ispoljava kao delatnost koja zadovoljava humanističke potrebe ljudi. Povezivanjem sa ekonomijom, politikom, kulturom, moralom, obrazovanjem i zdravstvom, turizam pokazuje i svoju specifičnu strukturu i usklađenost sa strukturom celokupnog društva.

Cilj istraživanja- ove disertacije je da se utvrdi stepen uticaja ulaganja u objekte i sadržaje industrijskog turizma, posebno u napuštene rudarske lokalitete, na unapređenje i ekonomsku valorizaciju postojeće turističke ponude regiona Istočne Srbije. Na bazi informacija i činjenica o sličnim rudarskim lokalitetima u svetu u ovoj disertaciji napraviće se poređenje sa rudarskim lokalitetima koji su pretvoreni u turističke atrakcije i daće se generalna ideja ulaganja u napuštene rudnike koji bi opravdali cilj, a to je da bi samo ulaganje u ovakav vid turizma ojačao

privredu regiona i cele zemlje. Takođe, disertacija ima za cilj da pokaže potencijalnom investitoru da je samo ulaganje u napuštene rudnike ekonomski isplativo i da se radi o samoodrživim projektima, kao i o održivom razvoju tog ogranka turizma.

Istraživački deo disertacije sadrži više ciljeva:

- utvrđivanje uticaja ulaganja u objekte, sadržaje – usluge i kadrove u industrijskom turizmu Timočkog regiona;
- utvrđivanje modaliteta ekonomske valorizacije postojeće turističke ponude regiona Istočne Srbije obogaćene sadržajima industrijskog turizma (zaposlenost, razvoj infrastrukture lokalnih potencijalnih područja koja imaju sadržinu kulturno-privrednog nasleđa);
- poređenje industrijskih turističkih lokaliteta u funkciji industrijskog turizma u svetu sa mogućom turističkom atrakcijom programa industrijskog turizma u Istočnoj Srbiji;
- isplativost ulaganja u idustrijski turizam Timočkog regiona sa aspekta potencijalnih investitora, ali i lokalnih zajednica (samoodrživi projekti);
- uticaj usluga industrijskog turizma na ekološku zaštitu prirode, zdravlje stanovništva, način života građana.

Hipotetički okvir istraživanja

Kandidat je u svojoj disertaciji postavio dve osnovne hipoteze:

Generalna hipoteza: Kulturno-istorijsko i privredno nasleđe Timočkog regiona predstavlja osnovni resurs za uspešan razvoj industrijskog turizma. Prirodni lokaliteti i kulturno-privredni resursi mogu biti dobra osnova za osnovni, bazični razvoj industrijskog turizma u Timočkom regionu, ali i šire, za razvoj turizma u Srbiji.

Pojedinačne, posebne, hipoteze oslonjene na generalnu hipotezu, mogu biti uspešno korišćene u istraživanju:

H1: Kulturno-istorijska turistička ponuda Timočkog regiona predstavlja dobru resursnu osnovu i oslonac za razvoj turizma na lokalnom, regionalnom i republičkom nivou. Specifična prirodna bogatstva područja Istične Srbije, njegova burna istorija, kulturno nasleđe i industrijski resursi mogu se prepoznati i valorizovati na turističkom tržištu Srbije, a i na međunarodnom planu.

H2: Korišćenje savremenih sredstava komunikacije (internet, društvene mreže, mediji), uz adekvatno razvijen menadžment organizovanja i upravljanja, takođe i atraktivan marketing koncept, predstavljaju ključne aktivnosti u valorizaciji turističke ponude regiona.

H3: Poseban segment industrijskog turizma – rudarski turizam predstavlja neiskorišćeni resurs nastao posle prestanka rudarske aktivnosti. Pretvaranjem rudarskih objekata u turističke atrakcije poboljšava se opšta turistička ponuda i njena valorizacija o čemu postoji veliko iskustvo u Evropi.

3. Metode istraživanja

U istraživanju su korišćene: osnovne, opštenaučne i metode i tehnike prikupljanja podataka. Od osnovnih metoda primenjene su analitičke i sintetičke metode. Od opšte naučnih metoda: hipotetičko-deduktivna metoda, komparativna, statistička i metoda modelovanja. Od metoda i tehnika prikupljanja podataka primenjene su: anketa, intervju, statističke metode i analiza sadržaja izvora primarne i sekundarne građe.

U ovom istraživanju korišćene su: osnovne, opšte-naučne i metode i tehnike prikupljanja podataka. Od osnovnih metoda primenjene su analitičke i sintetičke metode. Od opšte naučnih metoda: hipotetičko-deduktivna metoda, komparativna, statistička i metoda modelovanja.

Od metoda i tehnika prikupljanja podataka primenjene su: anketa, intervju, statističke metode i analiza sadržaja izvora primarne i sekundarne građe:

- deduktivna metoda omogućila je da od analize trenutnog stanja neaktivnih rudnika na prostoru Timočke krajine ide ka analizi postojećih i potencijalnih faktora koji se mogu iskoristiti kao turistički potencijal na području Timočkog regiona uz upoređenja sa naučnim dostignućima u svetu u ovoj oblasti;
- kako bi se prikazalo učešće i zainteresovanost lokalnog stanovništva i posete turista ovom kraju korišćena je metoda statističke analize;

- komparativnom metodom utvrđene su razlike i sličnosti između trenutnog stanja neaktivnih rudnika i mogućnosti njihovog unapređenja u turističke svrhe i analize sličnih dostignuća u svetu;
- analitičko-sintetička metoda primenjena je za analizu podataka prikupljenih korišćenjem raspoložive inostrane i domaće literature, kao i različitih članaka i elektronskih izvora. To je omogućilo da se identifikuje i ukaže na ulogu i značaj ekonomskog modeliranja razvoja turizma sa akcentom na neaktivne rudnike.

Primarno istraživanje-anketiranje sprovedeno je u vremenskom periodu od mesec dana i bilo je 200 ispitanika. Godine ispitanika su podeljene u četiri starosne grupe (18-30, 31-40, 41-50 i 51-65 godina starosti). Anketirani se ispitanici koji se isključivo bave turističkom delatnošću, bilo da su zaposleni ili studenti. Pitanja sadrže određene kategorije koje se odnose na predmet i probleme koji se istražuju u disertaciji. Dobijeni rezultati su obrađeni statističko-matematičkom. U kvalitativnoj analizi podataka dobijenih istraživanjem korišćena je deskriptivna metoda.

U zaključcima korišćene su analitičko-sintetičke i induktivno-deduktivne metode, a za potvrdu (dokazivanje) izabran je metod dokazivanje pojedinih činjenica i izvođenja stavova.

4. Kratak opis sadržaja doktorske disertacije

Doktorska disertacija je koncipirana tako da sadrži uvodni 7 glava. Polazeći od definisanih ciljeva i postavljenih hipoteza kandidat je koncipirao razradu ove disertacije na sledeći način:

U uvodnom delu o predmetu i problemu istraživanja, ciljevima i metodologiji istraživanja, date su hipoteze i napravljen je očekivani naučni doprinos. *Drugo* poglavlje je fokusirano na pojam i osnovne karakteristike industrijskog turizma. *Treće* poglavlje, Savremena kretanja na turističkom tržištu, je složenije i deli se na teme poput: savremena kretanja u svetu s aspekta industrijskog turizma, industrijski turizam u svetu i kod nas, demografski i migracioni procesi kao faktori turističkog potencijala, održivi razvoj društva i turizam. Ovo poglavlje obuhvata i deo o obrazovanju, inovacijama, novim tehnologijama i preduzetništvu u funkciji razvoja turizma i industrijskog turizma. Ekologija, bezbednost i zaštita prirodne sredine, kao i menadžment i marketing aktivnosti u funkciji razvoja (industrijskog) turizma u Istočnoj Srbiji su poslednje dve teme trećeg poglavlja.

U *četvrtom poglavlju* koje nosi naziv Razvijenost kulturno-istorijskog i industrijskog turizma u Republici Srbiji su obrađene četiri pod teme: karakteristike turističkih područja u Republici Srbiji, turističke oblasti i politika razvoja turizma Republike Srbije, razvoj kulturno-istorijskog i industrijskog turizma u Republici Srbiji i uticaj turizma na razvoj područja u Republici Srbiji. *Peto poglavlje* posvećeno je analizi potencijala regiona Istočne Srbije za razvoj kulturno-istorijskog i industrijskog turizma. Geomorfološke turističke vrednosti i društveni potencijali Istočne Srbije za razvoj industrijskog turizma su pod teme, s tim što se opisuju i stanje turizma u 2019. godini u Istočnoj Srbiji, ali i daje ocena kvaliteta turističkih usluga i strateški pravci razvoja u regionu.

Šesto poglavlje se bavi empirijskim istraživanjem stanja i mogućnosti razvoja kulturno-istorijskog i industrijskog turizma u regionu Istočne Srbije, pa su dati kompletan opis i rezultati istraživanja, kao i predlog mera za formulisanje strateških rešenja u oblasti kulturno-istorijskog i industrijskog turizma na osnovu sprovedenog istraživanja.

Na kraju rada su poglavlja Zaključci, Literatura, Bibliografija, dat je spisak slika, grafikona i tabela, kao i Prilog u kome se nalazi anketa koja je korišćena pri anketiranju ispitanika.

Uz tri osnovna dela, rad sadrži i Uvod, Zaključak i Literaturu.

5. Očekivani rezultati i naučni doprinos doktorske disertacije

Autor, u zaključnim razmatranjima ispravno konstatuje Istočna Srbija, Timočki region, obiluje brojnim kulturno istorijskim nasleđem, kako kulturnim, istorijskim, tako i privrednim (rudarskim) nasleđem koje je naročito izraženo u ovom delu Srbije.

Postoje brojni ostaci raznih civilizacija na području Timočkog regiona počev od Kelta, Rimljana, odnosno vizantijskog i otomanskog carstva, do nasleđa iz 19. i 20. veka u kome su evidentni ostaci velikog broja neaktivnih rudnika sa određenom ostacima infrastrukture koji mogu biti interesantni za integraciju turističkih atrakcija Timočkog regiona.

Na području Timočkog regiona, postoje brojne lokacije na kojima je naročito tokom 18., 19. i 20. veka bile značajne aktivnosti rudarenja od strane raznih kultura, počev od Boljevca, Zaječara, Bora, Rudne Glave, Majdanpeka, Blagojevog Kamena, u okviru koje su radile različite kulture i na tim područjima ostavile svoja obeležja koja treba izučiti i integrisati u turističke blagodeti ovoga kraja.

Autor zaključuje da na razvoj turizma, tj. industrijskog turizma, bitno utiču turistička ponuda (prirodni uslovi), receptivna ponuda (objekti, smeštaj), komunikacioni uslovi (prevoz do lokacije, PTT veze i sl.), ali, možda i presudno, ljudski faktor. Analizom ovih faktora može se „snimiti“ stanje na našem području – Istočnoj Srbiji, tj. napraviti plan razvoja industrijskog turizma. SWOT analizom može se dobiti realnija slika mogućnosti i slabosti u ovoj oblasti.

Ekonomski učinci industrijskog turizma se ostvaruju i direktno (preko turista i njihove potrošnje) i indirektno (zapošljavanje, razvoj različitih usluga, trgovina, ugostiteljstvo itd.). Ove učinke država može uvećati svojom zakonodavnom i upravno-administrativnom politikom obezbeđivanja pravne sigurnosti učesnika na turističkom tržištu, kontrolom rada turističkog tržišta, investicijama, razvojem infrastrukture, itd. Na taj način korist od turizma, tj. industrijskog turizma kao jednog njegovog oblika, može biti višestruka, a bitna za Istočnu Srbiju i lokalne zajednice: trgovina, saobraćaj, građevinarstvo, kućna radinost, devizni prihodi, povećanje zaposlenosti, zdravstvena dobit od medicinskih usluga, povećanje standarda stanovništva, ali i obezbeđenje sredstava od budžeta lokalnih zajednica, medijskih kuća, reklama, pa čak i sponzorstva i donatorstva.

Socijalni učinci takođe zavređuju pažnju. Motivacija i obrazovanje potencijalnih turista (na primer, povratak prirodi, tradiciji, veri, nasleđu itd.). Psiholozi ovo zovu aktivan „životni stil“, gde su posete reaktiviranim objektima sa savremenijim izgledom odgovor čoveka na programiranu svakodnevnicu, zagađenje sredine i sl. Izbor turističkih aktivnosti, istraživanja pokazuju, usmeren je prvenstveno na hedonistički odmor u letovalištima i zimovalištima. Na drugom mestu su obilasci kulturno-istorijskih znamenitosti (od pešačkih tura u obilascima gradova i istorijskih spomenika, do planinarenja, safariji, raftinzi itd.). Na trećem mestu su veliki događaji, manifestacije (muzičke, sportske, političke, kulturne itd.). Tek na četvrtom mestu je obrazovna ponuda (kongresi, simpozijumi, izložbe, seminari, kursevi). Gde je u ovoj skali interesovanje za industrijski turizam? U hedonističko-konzumerskom „životnom stilu“ sigurno nije. U obilascima kulturno-istorijskih znamenitosti jeste, ali samo delimično, uz „značajnije“ znamenitosti. U organizaciji velikih događaja i manifestacija nije, ali u obrazovnoj turističkoj ponudi jeste.

U analizi sprovedenog istraživanja autor ispravno konstatuje da rezultati anketa i indeksa konkurentnosti ukazuju da su najbolje ocenjeni u okviru turističke privrede zdravstveni i higijenski uslovi, ugostiteljske usluge, informisanost i bezbednost, a najslabija zaštita životne sredine, saobraćaj i konkurentnost cena. Zato je održivost razvoja turizma u Srbiji dugoročan cilj povezivanja postojećih resursa i političko-stručnih rešenja. Ocena da srpski turizam može bitno doprineti regionalnom razvoju, a lokalnim zajednicama generisati nove dodatne vrednosti, a pre svega održivo zapošljavanje, nalaže da se prati globalno svetsko turističko tržište, iskustva iz razvoja industrijskih turističkih destinacija navođenih u ovom radu i da tradicionalno srpsko gostoprimstvo ne bude jedina osnova naše prepoznatljivosti u odnosu na konkurenciju.

Generalna hipoteza („Kulturno-istorijsko i privredno nasleđe Timočkog regiona predstavlja osnovni resurs za uspešan razvoj industrijskog turizma.“) potvrđena je u radu jer drugog oslonca za razvoj industrijskog turizma nema, a pošto je on u začetku oslonac na postojeće resurse predstavlja realnu opciju. Rezultati istraživanja koje je sprovedeno pokazuju da postoje mogućnosti i resursi, ali nedovoljno inicijative da bi se to postiglo. To potvrđuju rezultati istraživanja o mišljenjima ispitanika o zastupljenosti Timočkog regiona u ponudama i marketinškim aktivnostima koji nisu dobili visoke ocene. Nasuprot tome, mišljenja o potencijalima Timočkog regiona imaju visoke ocene ispitanika. Industrijski turizam je ujedno visoko ocenjen kao turistička grana koja ima potencijala za razvoj, napredak i mogući uspeh na tržištu Istočne Srbije. Na osnovu navedenog, autor s pravom zaključuje da potencijali

industrijskog turizma Timočkog regiona nisu dovoljno iskorišćeni iz razloga nedovoljnog ulaganja u marketing i promociju, ali da postoje i da je moguć razvoj uz sistemska i organizaciona unapređenja.

Prva pojedinačna hipoteza „Kulturno-istorijska turistička ponuda Timočkog regiona predstavlja dobru resursnu osnovu i oslonac za razvoj turizma na lokalnom, regionalnom i republičkom nivou. Specifična prirodna bogatstva područja Istične Srbije, njegova burna istorija, kulturno nasleđe i industrijski resursi mogu se prepoznati i valorizovati na turističkom tržištu Srbije, a i na međunarodnom planu“ prepoznaje i valorizuje u praksi je realna ocena dosadašnjeg turističkog razvoja regiona. Od Đerdapa do Sokobanje turistički život se odvija u skladu sa mogućnostima ovih sredina. Najvišu ocenu ispitanika ima grupa pitanja koja se vezuje za same potencijale Timočkog regiona. Sa prosečnom ocenom od 4.1 može se reći da je visoko mišljenje ispitanika o potencijalima samog regiona. Analizom relevantne literature je ujedno potvrđeno postojanje značajnog potencijala regiona. Vezujući mišljenje ispitanika i analizu literature, može se zaključiti da Timočki region poseduje resurse, potencijale, lokalitete i destinacije potrebne za razvoj industrijskog turizma, ali ujedno i interesovanje potencijalnih turista.

Druga pojedinačna hipoteza „Korišćenje savremenih sredstava komunikacije (internet, društvene mreže, mediji), uz adekvatno razvijen menadžment organizovanja i upravljanja, takođe i atraktivan marketing koncept, predstavljaju ključne aktivnosti u valorizaciji turističke ponude regiona.“ temeljno je obrađena, dokazana i prihvatljiva u neposrednoj budućnosti. Rezultati istraživanja pokazuju da pitanja koja su vezana za ovu hipotezu imaju prosečnu ocenu 1.98, što je nisko i može se tumačiti kao nedovoljno iskorišćen resurs koji je potreban za razvoj i unapređenje industrijskog turizma i Timočkog regiona. Povećanje marketiških aktivnosti može imati pozitivan uticaj na informisanje potencijalnih posetioaca, ali i na njihov uticaj da izaberu region ili ovu turističku granu kao destinaciju za sledeće putovanje. Marketing aktivnost razvija svest ljudi o određenom proizvodu, u ovom slučaju bi to bio turistički proizvod koji se vezuje za industrijski turizam, i može pozitivno uticati i na njegov razvoj.

Treća pojedinačna hipoteza „Poseban segment industrijskog turizma – rudarski turizam predstavlja neiskorišćeni resurs nastao posle prestanka rudarske aktivnosti.“ je potvrđena, ali za njenu realizaciju su potrebna značajna investiciona sredstva, adekvatni kadrovi, realni strateški planovi i, kao i uvek, politička volja na lokalnom i višem nivou. Pitanja koja se odnose na ovu hipotezu imaju visoku ocenu ispitanika, 3.86, iz čega možemo zaključiti da industrijski turizam može biti interesatna turistička grana za potencijalne posetioce. Postojanjem interesovanja postoji i potencijal za razvoj i napredak

Naučni doprinos disertacije –se može posmatrati iz dva ugla. Prvi je u povezanosti disertacije sa već utvrđenim činjenicama iz ocena strukture stanovništva (povećanog fertiliteta, smanjenog nataliteta, malog procenta aktivnog stanovništva uz stalnu migraciju stanovništva prema srpskim centrima i inostranstvu). Drugi je u isticanju prednosti (šansi) za razvoj turizma, a posebno industrijskog turizma, jer Istočna Srbija ima obrazovne kapacitete za taj zadatak, prirodnu sredinu (ako se primenjuju ekološke reforme u novim standardima očuvanja prirode, ulaganja u turizam, podizanje svesti stanovništva o značaju turizma za razvoj njihovih lokalnih sredina. U potencijalu se sigurno očekuje i razvojna i reformska uloga države: razvoj ekonomije, trgovine, saobraćajne infrastrukture kako bi se stvorio ambijent za kvalitetan život preko urbanizovanih sela i gradova uz visok nivo obrazovanja, zdravlja i kulture. Praktično, a naučno prihvatljivo, industrijski turizam je normalan ishod razvoja sredine posle očuvanja kulturno-istorijskog i privrednog nasleđa sredine, a uz razvoj socijalnih, kulturnih, obrazovnih, zdravstvenih i ekoloških standarda života. Takođe, naučni doprinos disertacije bi obuhvatio bi modele turizma u oblasti Timočkog regiona zasnovane na rezultatima teoretskih i naučnih istraživanja iz dosadašnje literature i novim terenskim istraživanjem kao i kabinetским istraživanjima svetske literature a primenjeno na potencijale turističkog modela Timočkog regiona kao nasleđa kulturno istorijske baštine.

socijalnih, kulturnih, obrazovnih, zdravstvenih i ekoloških standarda života. Takođe, naučni doprinos disertacije bi obuhvatio bi modele turizma u oblasti Timočkog regiona zasnovane na rezultatima teoretskih i naučnih istraživanja iz dosadašnje literature i novim terenskim istraživanjem kao i kabinetskim istraživanjima svetske literature a primenjeno na potencijale turističkog modela Timočkog regiona kao nasleđa kulturnoistorijske baštine.

Modeliranjem kulturnoistorijskog nasleđa zasnovane na naučnim dokazima biće obuhvaćeni i inkluzijom nasleđa neaktivnih rudarskih potencijala određenih lokaliteta Timočkog regiona u aktivne turističke destinacije po atraktivnostima i potencijalima predloženih lokacija u zavisnosti od faktora sagledanih po naučnoj osnovi, a implementirani kroz studije i strategije održivog turističkog razvoja Timočkog regiona.

Resursi kulturnog nasleđa i inkluzije rudarskog nasleđa i turizma u Srbiji su nedovoljno izučeni i nedovoljno sagledani u prethodnom periodu i ako su rasprostranjeni na mnogim područjima regiona zbog velike istorijske aktivnosti rudarenjem na uglju, gvožđu, bakru, zlatu i drugim rudnim resursima.

U skladu sa predmetom i ciljem, postavljenim pretpostavkama i metodama istraživanja, očekuje se da će rezultati ovog naučno-istraživačkog rada dati pored novih naučnih saznanja i doprinos turističkom i ekonomskom napretku regiona Istočne Srbije i Republike Srbije u celini i šire.

Mišljenje i predlog Komisije

Doktorska disertacija Dejan Bugarina - master, urađena je prema ranije odobroj prijavi. Ostvaren je plan istraživanja uz primenu postojećih naučnih i stručnih znanja iz više naučnih disciplina ekonomskog područja, a može se zaključiti da je kandidat za svoju doktorsku disertaciju izabrao aktuelnu i kompleksnu temu.

Struktura rada je dobro postavljena i omogućila je kandidatu da ostvari svoje istraživačke namere. Kandidat je uspeo da da relevantne odgovore na postavljene ciljeve rada, a to je glavni doprinos nauci pored urađenog istraživačkog dela rada.

Polazeći od napred navedenog predlažemo Veću Departmana za posle diplomanske studije i međunarodnu saradnju i Senatu Univerziteta Singidunum da prihvati doktorsku disertaciju Dejan Bugarina-master, pod naslovom „**POTENCIJALI KULTURNO-ISTORIJSKOG I PRIVREDNOG NASLEĐA ZA RAZVOJ INDUSTRIJSKOG TURIZMA TIMOČKOG REGIONA**“ i odobri njenu javnu odbranu.

Članovi Komisije:

dr Ivana Brdar, vanredni profesor - predsednik

dr Aleksandra Dragin, redovni profesor - član

dr Slobodan Čerović, redovni profesor - mentor